

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Saygin Ersin

PIR-I LEZZET!

Copyright © 2016 by Saygin Ersin

Originally published in Turkey as Pir-i Lezzet in 2016 by April Yaincilik

Published by arrangement with Barbara J. Zitwer Agency and Kalem
Literary Agency.

All rights reserved.

Translation Copyright © 2019 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02519-4

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Paša od kuhinje

Sajgin
Ersin

Preveo Vladan Stojanović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2019.

1

Gospodar kuće

Zumrutzade Husni-beg, jedan od najuglednijih konstantinopoljskih trgovaca, priredio je gozbu za Sijavuš-agu, gosta imponantnog imena i ugleda: sultanov silahdar – mačonoša i glavni oružar – udostojio je trgovčev skromni dom svojim prisustvom.

Gozba je održavana u veličanstvenom selamluku. Četiri ogromna poslužavnika pažljivo su raspoređena po dugom niskom stolu, pokrivenom čaršavom boje senfa, sa srebrnim vezom. Na podu oko stola i na divanima behu jastuci od mekog plavog somota. Zlatni ukrasi na gostovoj odeždi svetlucali su u plamenu sveća dvadeset jednog srebrnog svećnjaka. I kristalne čaše na stolovima su blistale, rasipajući treperavi sjaj po porcelanskim sudovima s plavim i zelenim šarama.

Sluge su se nedeljama pripremale za ovu priliku, trpeći begova beskrajna zanovetanja i prekore, i sad su obavljali svoje dužnosti s umešnošću i otmenošću dostojnom sultanovog saraja. Dečaci su pod upravom glavnog sluge tapkali mačjim korakom po persijskom tepihu selamluka i elegantno spuštali činije i poslužavnike. Bili su toliko uvežbani da se nije čuo ni najmanji zveket porcelana. Dečak sivoplavih očiju punio je čaše uvaženom gostu s takvim dostojanstvom i ozbiljnošću da je silahdar s poštovanjem

promrmljao: „Nek ti je Alah na pomoći.“ Glas mu se pomešao s muzikalnim tonovima vode koja se slivala u čašu.

Levo od silahdara Sijavuš-age, slavnog i ozloglašenog u čitavom carstvu, sedeo je Halil-paša, tefterdar u Sultanovom divanu. Pravila lepog ponašanja nalagala su da gost njegovog ugleda znatno doprinese veličanstvenoj gozbi, ali je Halil-paša te večeri bio odsutan i duhom i telom. Tefterdarovo srce, načeto višegodišnjim naporima da tri puta mesečno obezbedi novac za janičarske plate, više nije moglo da podnese ni najmanji stres. Gozba je za njega bila samo još jedna neprijatna dužnost. Obilno se znojio i borio za vazduh, činilo mu se da će svakog časa ispustiti dušu.

Halil-paša učinio bi sve da izbegne večeru sa Sijavuš-agom, makar se na njoj točila i čista ambrozija. Sijavuš-aga, kao jedan od četvorice uglednika koji su imali pravo da bez najave posete sultana u sultanovim ličnim odajama, nesumnjivo je bio veoma uticajan čovek. Jedna reč s njegovih usana bila je dovoljna da obezbedi napredak i dobar vetar u nečijim jedrima, ali zato još nijedna duša ne beše dodirnutu njegovim dobrodušjem.

Bio ga je glas besprimerno prepredenog i nedruželjubivog čoveka. Saraj je vekovima bio poprište uspona i padova najnabusitijih sultana, konkubina i sultanija, ali niko se nije mogao porediti sa ovim zlovoljnim starcem. Aga nije praštao ni najmanji propust. Muslinski nabori njegovog raskošnog turbana razmotavani su i prani svake večeri, bez obzira na to da li su prljavi. Turban od sveže opranog platna, koje još miriše na sapun, namotavan je svakog jutra. Voda u hamamu morala je biti zagrejana na tačno određenoj temperaturi kad se on kupao. I jao onome ko bi se u ma čemu ogrešio o njega. Obične sveće nisu ga zadovoljavale kad bi noću ostajao van saraja. Tražio je samo lampe s mirišljivim uljima. Brkove i bradu mazao je bademovim uljem. Kosu i kožu prao je

najfinijim sapunima i omekšavao najčistijim maslinovim uljem. I nije praštao greške, a razrezivao je kazne koje su daleko prevazilazile prekršaje. Nedavno je naredio da momak u njegovoj službi bude gotovo nasmrt prebijen zbog nepravilno složenog kaftana, a to je bio samo posljednji u nizu sličnih incidenata.

A agina kapricioznost prema hrani postala je legendarna u čitavom Otomanskom carstvu. Najsposobnije aščiabaše, šefovi kuhinja, ulagale su silne napore da mu udovolje, samo da bi se susrele s njegovim prezirom. Da sve bude gore, aga se nimalo nije razumeo u aščiluk, to jest kulinarsku veštinu. Njegova svetlost je naprečac presuđivala jelima, rukovodeći se hirovitim i vrlo promjenljivim kriterijumima. Aščije su, shodno tome, pripremale jela najbolje što su znali i umeli, ne znajući nikako šta bi njemu bilo po volji, svesni da im je sudbina u Alahovim rukama. Pričalo se po čaršiji da je do neba hvalio nedopečenog goluba, kog je nevešto pripremio aščijski šegrt, ali kog je zbog toga zasuo zlatom. Međutim, kad mu je poslužena izvrsna jagnjetina na pireu od plavog patlidžana, od čega bi svakom pošla voda na usta, ne možete ni zamisliti šta je učinio. I ne pogledavši ga čestito, a kamoli da ga proba, bacio je predivno jelo na pod.

U moru nagađanja i govorkanja o ukusu Sijavuš-age, samo je jedno bilo sigurno: mrzeo je praziluk iz dna duše. Toliko ga je mrzeo da je čak i sam sultan branio da ga iznose na trpezu kad bi jeo sa silahdarom, kako bi poštedeo neprijatnosti svog bliskog saradnika.

Tako je za Halil-pašu gošćenje za trpezom kraj Sijavuš-age bilo jednako prijatno kao i noćenje u pećini s uspavanim medvedom. Već je znao da će u srcu proklinjati Husni-bega, domaćina gozbe, kad god se na licu Sijavuš-age iscrta nezadovoljstvo zbog posluženog jela. Ne bi se ni pojavio na gozbi da ga uticajni domaćin nije izričito zamolio da joj prisustvuje. Glad je morila Otomansko

carstvo zbog sušne godine, a Divan je zabranio izvoz nekih dobara, uključujući tu i žito. Jakup-efendija, jedan od četvorice gostiju za stolom i Husni-begov zet (koji se kleo svime što mu je sveto da nema ni grama brašna, iako su mu ambari bili puni žita), nadao se sultanovoj izveznoj povlastici. Sijavuš-aga, poznat po prisnosti s vladarom, obećao je da će mu izdejstvovati dozvolu u zamenu za veliki udeo u tom izvoznom poslu.

Zumrutzade Husni-beg je zato morao da pozove na gozbu i Halil-pašu, pošto je, kao teftedar, bio jedina osoba u Visokoj porti koja bi mogla da se usprotivi izdavanju takve povlastice. Halil-paša je, uprkos snebivljivoj pojavi, bio umešni državnik s velikim iskustvom i velikim uticajem, a pogotovo što se tiče državnog novca. Međutim, iznošenje stručnog mišljenja na Divanu bilo je jedna, a otvoreno suprotstavljanje silahdaru u privatnosti sasvim druga stvar... Husni-beg je zato te večeri pozvao i Halil-pašu, jer je znao da inteligentni državnik neće rizikovati da navuče gnev Sijavuš-age u privatnosti.

I revnosni i pobožni Halil-paša stoički je prihvatio tu svoju sudbinu i sve što bi ga moglo snaći. Sve ga je ispunjavalo nespokojstvom. U prostoriji je vladala neobična napetost i uopšte nije očekivao da će uživati predstojećoj gozbi.

Halil-paša je zapravo bio epikurejac. Zbog blage naravi, religiozne predanosti i skromnog porekla, bez roptanja bi pojeo sve što mu posluže. U detinjstvu je bio izmećar na poljoprivrednom gazdinstvu, i prvo što je naučio u životu bilo je da bude zahvalan Alahu na svakom daru.

Međutim, protivno svim očekivanjima, te noći mu je zaigralo srce.

Hrana iznesena na sto zamirisala je tako dobro da je teftedar, možda prvi put u životu, uživao u hrani i shvatio da obedovanje može biti i nešto više od prostog punjenja stomaka.

Na zapoved glavnog sluge, dečaci su podigli poklopce s činija. Tihi razgovor za stolom smesta je utihnuo. Poslužen je pirinač s crnim biberom, ali je miris začina bio tako zamaman da je smesta omađijao goste. Da ih Husni-beg nije zamolio da se prihvate jela, niko od njih se ne bi ni usudio da podigne kašike od slonovače, optočene sedefom, i posluži kulinarskim remek-delom pred njima.

Iako jednostavno, to jelo je izazivalo silno zadovoljstvo pri do-diru s jezikom, dok je gutanje bilo izvor sasvim drugačije naslade. Meki pirinač ublažavao je ljutinu bibera, pa su začini i pirinač podmazan svežim maslacem nežno klizili ka stomaku.

Kad su se gosti počastili prvim jelom, glavni sluga je dao znak da dečaci uklone kašike i činije. I dok su se dečaci udaljivali ravnomernim korakom, leđima okrenuti vratima, trojica slugu prišlo je stolu s činijama supe na poslužavnicima, dok je četvrti pažljivo spuštao veliku kašiku od jelenskog roga ispred svakog gosta, počevši, naravno, od silahdara.

Sledeće jelo bilo je kokošja supa. U poređenju s njom, zabibereni pirinač postao je kukavni uvod.

Svaki ukus u supi bio je savršeno odmeren. Jaje, koje ju je zgusnulo, nije se uopšte osećalo, već je pokorno naglašavalo limun i bogatstvo kokošnjeg mesa. U tom jelu nije bilo ničega suvišnog niti mu je išta nedostajalo. Videlo se da je delo pravog aščijskog usta-baše, velikog majstora nad velikim majstorima aščiluka. Niko za stolom nije posegnuo za solju i biberom, zato što je supa u tanjiru odisala besprekornim skladom kome se ništa nije moglo dodati.

I svako novo jelo bilo je bolje od prethodnog.

Sijavuš-aga uzimao je poslednji zalogaj mamunija, slatkog jela od pilećih grudi i mleka (navodno nazvano po kalifu Mamunu). Halil-paša je u jednom trenutku shvatio da otvoreno zuri u silahdara. Hitro se pribrao i skrenuo pogled. To ga je iznenadilo.

Čitavog života, obeleženog neprestanom borbom, samo je nekoliko ljudi gledao s takvom mržnjom. Zavist mu je svega nekoliko puta probola srce. Još više se začudio kad se naprasno oraspoložio pošto su poslužene mamunije. Pomislio je na ženu s kojom je pre šest meseci stupio u brak, ali koju još nije uzeo u zagrljaj. Prvi zalogaj mamunija probudio je u njemu žudnju koju godinama nije osetio. Silahdar nije bio svestan dešavanja u teftedarovoj duši. Zatvorenih očiju žvakao je poslednji zalogaj mamunija, kao da želi da što duže uživa u puterastoj slasti pre nego što je proguta.

Gosti su zatim uživali u jednostavnom šerbetu od ruža, koji je prijatno peckao u grlu. Sa iščekivanjem su posmatrali nove posude u rukama slugu. Pošto je treće poslužnje bilo slatko, četvrto će, u skladu s tradicijom, biti pecivo ili povrće. Halil-paša je sanjario: „Šta li je sledeće? Pecivo sa sirom i pavlakom? Punjene dinje, ili pržene tikvice? Poslednje jelo sigurno će biti najveće iznenađenje. Taj aščibaša, ko god bio, sigurno najbolje čuva za kraj. Kad bi bio čevap, ili nešto kao...”

Gosti su svi zažmurili kad su se dečaci primakli s poslužavnicima, željno očekujući da im novi mirisi zagolicaju nozdrve. Teftedar je duboko udahnuo kad je začuo zveket porcelanskog poklopca. Osmeh mu se raširio po licu. Prijatni miris oživeo je davne uspomene, vratio ga je gotovo sedamdeset godina u prošlost, u daleko detinjstvo. Nosio je tešku korpu na leđima, malo manju od njega, i sledio glavnog slugu na putu ka dalekom pazaru. Iako je glavni sluga bio zlovoljan, srce mu je igralo od sreće jer odlazak na pazar nudio je višesatni predah od jednoličnog rada na imanju. Tamo su ga očekivali divni mirisi i zvuci. Najpre su prošli pored tezge prepune luka. Malo dalje bio je prodavac zlatastog maslaca. Pogled mu je klizio po narandžastim šargarepama i crvenim rotkvama. Povetarac je nosio miris mirođije, dražeći mu

nozdrve aromama. Glavni sluga počeo je da se cenka s prodavcem praziluka.

Tefterdar se prenuo iz sanjarenja dok je evocirao miris praziluka koji je glavni sluga tovario u korpu na leđima. Iznenada je otvorio oči i srce mu je divlje zalupalo. Pomolio se Alahu da je miris praziluka u vazduhu ipak samo davnašnja detinja uspomena.

Međutim, njegova najgora strahovanja obistinila su se kad je podigao glavu. Nasred poslužavnika bio je bakarni lonac pun kuvanog praziluka poređanog oko pečene jagnjetine.

Halil-paša progunđa upola glasa: „I tako se okonča divno veče... O, Zumrutzade Husni-beže, ali si nam svima zapržio čorbu! Tvoj zet je gotov, baš kao i ti!“

Leva ruka mu je omlitavila, a donja usna utrnula. Znao je da će Sijavuš-aga, čim shvati čime je poslužen, to protumačiti kao najgoru uvredu i da će satrti sve prisutne na gozbi, bez obzira na njihov društveni položaj. A Halil-paša je oduvek voleo praziluk. Tragedija će zbog toga biti još veća jer najverovatnije neće stići ni da proba svoje omiljeno jelo. Skrušeno se prepustio sudbini, uveren da se tu više ništa ne može učiniti. Zavalio se na jastuke, čekajući krotko neizbežnu provalu Sijavuš-aginog besa.

Mukla tišina zavlada je celom trpezom. Podsećala je na zatišje pred buru, ali grom nikako da ošine.

Halil-paša više nije mogao da savlada radoznalost. Pogledao je u agu i oči su mu se razrogačile u neverici. Silahdar je promrmljao blagoslov i polako pružio kašiku. Otvorio je oči, ali one kao da nisu videle. Svi za stolom užasnuto su posmatrali uvaženog gosta, a Husni-beg je bio na najvećim mukama. Zinuo je da upozori Sijavuš-aga, ali je u poslednjem trenutku zanemio. Zbog izbečenih očiju ličio je na sivog cipala s udicom u ustima, tek izvučenog iz mora.

Sijavuš-aga prineo je kašiku praziluka ustima. A zatim je progutao. Žvakao je praziluk s izrazom čoveka na rubu ekstaze. Posle prvog zalogaja, na licu mu se pojavio dotad neviđeni, gotovo detinjasti osmeh. Ako je suditi po njegovom pogledu, bio je izgubljen u snovima na javi.

Aga se možda nikad ne bi vratio iz te zemlje snova, možda ne bi naredio da domaćinov dom bude okrenut naopačke, tefterdar ne bio smenjen niti bi se ostali gosti sećali te gozbe kao mračne životne prekretnice, samo da Husni-beg nije rekao: „Mašala!“

Ali Husni-beg se izlanuo.

Osmeh je smesta iščezao sa Sijavuš-aginog lica i ustupio mesto ubičajenoj zlovolji i pretećoj osvetoljubivoj grimasi. Polako se okrenuo ka domaćinu i prosiktao: „Ti se to meni rugaš!?“

Te reči svile su se oko Husni-begovog vrata kao nauljen svileni gajtan. Oči su mu se raširile od užasa. Hteo je da kaže: „Ni u snu, vaša svetlosti“, ali mu je iz usta izašao samo jedva čujni ropac.

Sijavuš-aga je ćutke šibao goste gnevnim pogledom. Znali su šta im taj pogled poručuje: scena koju su upravo videli biće tajna koju će morati da čuvaju do kraja života. Svi izuzev tefterdara.

Halil-pašina leva ruka, koja je već neko vreme trnula, u tom trenu je potpuno omlitavila. Donja usna mu se opustila. Nije mogao da ustane kad je Sijavuš-aga skočio s trpeze niti je mogao da se pomeri kad su Husni-beg i njegov zet pojurili za njim, izvinjavajući mu se mucajući. Leva strana tela bila mu je potpuno paralizovana. Nije mogao ni da se pokrene ni da progovori. Proklinjao je sve redom u sebi, a najstrašnije kletve rezervisao je za domaćina, kog je najviše i krivio zbog tog svog stanja, a zatim i Sijavuš-agu. Zatim je prokleo i sve sarajske velikodostojnike koje je sreo od ranog detinjstva. To mu je pružilo izvesno olakšanje. *Dakle, suđeno mi je da ovako skončam*, pomislio je. Pomolio se da ga ne

napusti sad vera da je Alah iza svega što je dobro, a čovečanstvo izvor sveg zla – koja mu je i pomogla da dogura ovako daleko u životu, i koja ga je obdarila strpljenjem da izađe na kraj sa svim nedaćama. Polako i uz velike muke, posegao je ka poslužavniku. Zario je kašiku u jelo na stolu i napunio poluotvorena usta prazilukom. Osmehnuo se poluoduzetim usnama dok je pokušavao da žvaće. Nije se obazirao na ulje i komadiće praziluka koji su mu klizili niz bradu. Osetio je neopisivo zadovoljstvo. Činilo mu se da je čitava jesen, s lišćem, vetrom i kišom, preobražena u ukus na nepcima. Jedini blagoslov te večeri tefterdar Halil-paša uputio je ašćiji koji je pripremio tako čudesno jelo.

Dok je tefterdar sedeo za trpezom uživajući u ukusu praziluka, u dvorištu je vladala mrtva tišina. Toliko se zgusnula u vazduhu, ispunjenom pucketanjem baklji u rukama slugu, da je podsećala na urlik.

Ugledni gost izjurio je iz Husni-begove kuće pun jeda i želje za osvetom, iako ga je domaćin kumio i preklinjao da ne ide. I svi ostali su se tiho i bešumno povelili za aginim primerom.

Husni-beg je ostao duboko zamišljen. Pitao se kako će silahdar svesti račune s njim. Znao je da se jarosno osveti i zbog daleko manjih razloga od praziluka. Naposletku, on je Sijavuš-aga, čovek nadaleko čuven po žestokim osvetama bez obzira na veličinu uvrede. Upravo ta nemilosrdnost i ta okrutnost pomogle su mu da se uzdigne u hijerarhiji moći.

Njegovo ime odjekivalo je hodnicima saraja u noći kad se sultan popeo na presto. Svi su znali za naređenja novog sultana i ubistva koja je aga počinio svilenim gajtanom, ne trudeći se uopšte da ih posle čuva u tajnosti. Posle nekoliko pića na bilo kojoj gozbi, zlobni sjaj zaskrio bi mu u očima, a jezik bi mu se razvezao: s

lascivnim osmehom na usnama, opisivao bi svoje zločine, ne izostavljajući nijednu pojedinost.

Ostali gosti nisu smeli da zatvore uši na priče o ubijanju žena i dece. Duboka potištenost ispunila bi im srca, ali on je bio Sijavuš-aga i nisu imali druge do da se i oni smeju kad god bi se on zacerekao.

Husni-beg je i te kako brinuo zbog toga. Sijavuš-aga će jelo s prazilukom, servirano na vrhuncu gozbe, shvatiti kao ličnu uvredu i postaraće se da odgovorni budu primereno surovo kažnjeni. Rešio je da sutradan rano ujutro u sultanov saraj pošalje nekoliko robova s kovčezima punim poklona. Znao je da će zlato i drago kamenje umilostiviti silahdara i da će tako najlakše pregurati oluju. Ali već je strahovao od poslovanja sa Sijavuš-agom u skorijoj budućnosti nema ništa. Nije se ni za trenutak nadao da će mu silahdar ovo ikada zaboraviti.

Husni-beg je duboko uzdahnuo. Okrenuo se glavnom slugi, koji je drhtao kao i plamenovi baklji u rukama uplašene služinčadi. Domaćinove oči, do malopre pune tuge, ispuniše se gnevom. „Zovi mi aščiju!“, brecnuo se.

Sluga se snuždio, iako je očekivao takvo naređenje, ali molio se u sebi da neće biti izgovoreno. „Da, gospodar!“, promrmljao je, okrenuo se i nestao u senkama dvorišta.

Uskoro se pojavio u svetlosti baklji. Vitka prilika pratila ga je za nekoliko koraka. Glavni sluga se zaustavio i koraknuo u stranu. Osoba iza njega napravila je nekoliko hrabrih koraka dok se nije našla u svetlosti baklji. Zastala je na dva koraka od Husni-bega i pozdravila ga.

Husni-beg se naterao da pogleda blistavo mlado lice ispred sebe. Aščija ga je odmeravao prodornim zelenim očima. Po obrvama mu je palo nekoliko smeđih uvojaka, koji su se izmigoljili

ispod turbana. Izvijeni brci davali su blag i plemenit izraz njegovom licu. Govorio je retko, ali dubokoumno, ka je hodao, kao da je klizio kroz vazduh. Radio je pribranim jednoličnim ritmom, ne izgovarajući oštru reč ni kad je napetost u kujni na vrhuncu. Husni-beg je upoznao na desetine aga i paša. Njihova elegancija, baš kao i ugled, najčešće je bila privid, kao što su i njihovi postupci bili bleđa imitacija uzvišenosti. Ovaj mladić bio je drugačiji. Njegova plemenitost obitavała je u duši, a ne u telu.

„Nisam li ti hiljadu puta rekao?“, zarežao je Husni-beg, ali je već znao da bes u njegovom glasu ne zvuči preterano ubedljivo.

Aščija je, s nagoveštajem osmeha na usnama, pitao. „Šta?“

Husni-beg je dodatno povisio glas. „Za praziluk! Za prokleti praziluk! Zar ti nisam hiljadu puta rekao da silahdar mrzi praziluk?“

Mladić se ponovo osmehnuo posle kraćeg razmišljanja. „O, da, vaša milosti, pomenuli ste...“

Husni-beg je sad počinjao ozbiljno da se ljuti. Izgledalo je da se plamenovi obližnje baklje povijaju pod silinom njegovog urlika: „Zašto si mu ga onda, za ime sveta, poslužio?“

Tmurna tišina pala je na dvorište. Osmeh je nestao s aščijinih usana, ali nastavio je da gleda Husni-bega u oči. I baš kad je ovaj hteo da nastavi da viče na njega, pribrano ga je pitao: „Pa zar mu se nije dopao?“

Husni-beg je zinuo od čuda i ostao bez reči.

Aščija je nastavio: „Zar ga nije ni probao? Da li nešto nije bilo u redu?“

Beg je zanemeo. Nije mogao da izusti: „Ne, nije ga jeo“, zato što mu je još bila pred očima živa slika silahdara koji podiže kašiku praziluka do svojih usta i sa slašču guta sadržaj. Očajnički je

povikao: „Zauzdaj jezičinu! Rekao sam ti da aga mrzi praziluk! Svi to znaju u Carigradu!“

„Pa, mislim da ceo Carigrad greši što se toga tiče. Uključujući i agu“, smireno će aščija.

Husni-beg je drhtao od glave do pete, više od nervoze nego od gneva. Bio je ugledan i uticajan čovek. Mogao bi da ubije aščiju na licu mesta i da nikome ne polaže račune. Mogao je da ga progna u neku zabit do kraja života. I pored svega toga, osećao se bespomoćno, suočen s mladićevom pribrañošću i sjajnim aščilukom. Mesecima je već tako, još otkad je ta zelenooka pošast prekoračila njegov prag. Već se susretao s ovom bespomoćnošću, ali ju je te noći prvi put sebi priznao. Naterala ga je da zadrhti.

Prikupio je svu snagu volje i pokazao ka kapiji, spreman da se razdere: „Gubi se!“, ali reči su mu zastale u grlu zbog ukusa koji mu se baš u tom trenutku neobjašnjivo javio na nepromenama. To je bio ukus medfuneta. Zamislio je opet plavi patlidžan kivan na laganoj vatri. Rastapao mu se u ustima, praćen mirisom dinstanog mesa i oporog sumaka. Polako je oblizao usne i progutao knedlu. Pogledao je sluge i glavnog slugu koji su stajali u blizini. I dalje je pokazivao ka kapiji, ali već je shvatio ozbiljnost situacije. U očima posluge nije bilo samo zabrinutosti, već i očigledan bes. Za trenutak se zapitao koje jelo je njima aščija pripremio da ih ovako omađija.

Znao je da više ne može da drži ruku uperenu prema kapiji. Konačno se oslobodio zagrljaja moćnih ukusa. Pribrao se, pokazao ka aščiji i oštro rekao glavnom slugi: „Počasti ga s četrdeset udaraca štapom.“

Glavni sluga dao je znak dvojici da povedu aščiju u podrum na drugom kraju dvorišta. Husni-beg je na svetlosti sveća posmatrao mladića koji je na kaznu hodao visoko uzdignute glave: izgledalo je da sluge ne vode njega, već on njih. Husni-beg je zapazio nagli

pokret u senkama na prozorima harema. Pretpostavio je da i žene žele da znaju šta će se desiti aščiji.

„Alahu, pomози mi da sačuvam zdrav razum!“, promrmljao je upola glasa. Bio je u nezgodnoj situaciji. Svaki posmatrač pomislio bi da je skrenuo s uma. Aščija je začarao čitavo domaćinstvo, harem i sluge i svi su slušali njega. Husni-beg je odavno osećao da je nešto pošlo naopako. Isprva je nastojao da potisne nemir i prekasno shvatio da je u zamci. Već desetak puta se rešavao da otera aščiju, ali bi svaki put odustao do sledećeg obroka. Sva rešenost istopila bi se pred kapamom ili mirisom punjenog povrća. To mu ne bi toliko smetalo da je mogao da sazna aščijine tajne, ali to se pokazalo nemogućim. Daroviti mladić radio je sam, bez kalfe i šegrta. Kad god bi domaćin poslao sluge u kuhinju da ga drže na oku, vratili bi se samo buncajući o čudesnim mirisima. Aščijina prošlost bila je jednako tajanstvena. Husni-beg se raspitivao i uzduži i popreko, ali o njemu ništa nije saznao. A povrh svega, strahovao je da će sići s uma. Udahnio je i izdahnuo sveži večernji vazduh. Glavni sluga pohitao je prema njemu, zato što mu se učinilo da je Husni-beg nešto rekao. Smerno je prozborio: „Da, gospodaru?“ Husni-beg mu je pucketanjem prstiju naredio da se udalji.

Glavni sluga poveo je služinčad u kuću. Husni-beg se još neko vreme zadržao u dvorištu, tražeći utehu u mraku i tišini. Pomagali su mu da razbistri um. Znao je da hitno mora da smisli neko rešenje, ali i da neće moći da najuri aščiju. Nije hteo da donese još jednu čvrstu odluku samo da bi se ponovo osramotio njenim nesprovođenjem. Pomislio je: *Samo mudrost i nauka mogu ovo rešiti*. Razmišljao je da potraži pomoć od hodže, poverljive osobe velikog znanja i pobožnog duha, međutim, znao je da će mu ugled načisto propasti ako glas o njegovoj nevolji stigne do Saveta staraca

ili šejhulislama, što bi bilo još gore. I bez toga je imao dovoljno problema sa silahdarom, a ovako bi postao i predmet opšte poruge.

Malo se smirio kad je pronašao rešenje za svoje probleme. Odlučio je da ode u harem, ali predomislio se pred samim vratima i krenuo u selamluk, da popuši pola lule duvana i natenane razmisli o izboru osobe od poverenja. Zastao je pred vratima podruma pre nego što je ušao u saraj. Posle svakog udarca štapom čuo se prigušeni jauk. S osmehom se zapitao da li je četrdeset udaraca preblaga kazna, a onda se setio sutrašnjeg ručka i zabrinuo se da aščija neće moći ništa da spremi ako ne bude mogao da stoji na nogama. Te večeri nije ni stigao da uživa u jelima pa je hteo to sutra da nadoknadi. Krenuo je ka stepenicama sa širokim osmehom na usnama.

Ali ništa se nije odvijalo u skladu s nadanjima zlosrećnog Husni-bega, iako nije ni imao prevelike nade.

Dok je Zumrutzade Husni-beg pušio lulu u svojoj sobi, mladi aščija podložio je peć u kuhinji i počeo da sprema alvu. Pevušio je osluškujući zvuke iz podruma. Čuo je još jedan udarac štapom, praćen jaukom. Neko je rekao: „Polako, polako! Alahu milostivi, ne tučeš dušmanina!“

„Kukaš kao curica! A nismo ni na polovini!“

„Kako to misliš? To je bio jedanaesti!“

„Budalo, pa ne bijem te po glavi! Nisi zaboravio da brojiš, jelda? Bilo ih je devet!“

„Ali tabani su mi već pomodreli! Imaj milosti!“

„Vidi, ti si mi opalio svih dvadeset! Sad je moj red da udaram! Ne zaboravi da je aščibaša u susednoj sobi i da broji!“

I imao je pravo. Aščija je mešao sadržaj lonca i brojio udarce. Sluge su pristale da podele po dvadeset od njegovih četrdeset udaraca za lonac alve.

Skinuo je lonac sa šporeta kad je čuo poslednji udarac štapom. Nijedan aščija nije mogao da spremi alvu tako brzo, ali njemu je to bilo lakše od disanja. Kuhinja se ispunila slatkim mirisom karamelizovanog šećera, svedočeći o savršeno obavljenom poslu.

Nedugo potom čuo je kako se dva para nogu vuku po podu i kucanje na vratima. „Uđite!“, rekao je. Kad su se dečaci uteturali u kuhinju, pogledao je u hodnik da proveriti ima li još nekoga u njemu.

Zaboravili su na bol čim su namirisali alvu. Zurili su u lonac i nestrpljivo čekali da se dočepaju nagrade. „Gotovo je, gospodaru“, reče jedan. „Četrdeset udaraca.“

Drugi je dodao: „Možda ih je bilo i više, ali sigurno ih nije bilo manje.“

Aščija je pogledao dečake s mešavinom gneva i sažaljenja. Bili su najjadniji žitelji jadne begove kuće. Bili su zaduženi za Husni-begov veš, a posle toga su mogli da budu nevaljali koliko god su hteli. Proživeli su toliko toga da više nisu razlikovali bol od zadovoljstva. Dobro je znao da takvi nevoljnici bez izuzetka vole slatkiše, pogotovo sirupaste. Bogati ukus šećera, koji udara pravo u mozak, mešao se s prijatnom toplinom u grlu, izazivajući ushićenje.

Iz pletene korpe na zidu uzeo je dve velike kašike, dao ih dečacima i izašao iz kujne. Nije mogao da gleda kako divljački i halpljivo proždiru alvu.

Njegova odeća nije privukla pažnju slugama koji su od jutarnjeg poziva na molitvu do noćasnje gozbe milela po rezidenciji od temelja do krova. Glavni sluga, kome nije promicala nijedna pojedinost, pa čak ni gospodar, nisu приметili da se obukao za izlazak. A ovaj detalj, poput mnogih koji ostaju nezapaženi, bio je važan.

Pošto se povukao u svoju sobu pored kuhinje, počeo je da se pakuje. Nije imao mnogo stvari. Jednu od dve preobuke, onu noviju, nosio je na sebi. Druga je bila na dnu zavežljaja. Preko nje je

stavio radnu odeću: dve bordo košulje, šaljvare do kolena i cipele s niskim potpeticama. Spakovao je mali komplet noževa u kožnu futrolu: mali nož, malo veći i sataru za meso, koju je stavio pored cipela. Izvukao je dve knjige ispod kreveta, a onda rasprostro kecelju od crvene svile, esnafski simbol majstora aščiluka. Jedna knjiga bila je u crnom, a druga u zelenom povezu. Stavio je deblju zelenu knjigu na kecelju, zatim prelistao nekoliko stranica crne knjige, a onda je spustio preko zelene i umotao u kecelju.

Bio je gotovo spreman. Prekrštenih nogu seo je na krevet i upro pogled u uljanu lampu. Zatvorio je oči i prošaputao jednu reč. Pripadala je nepoznatom i davno zaboravljenom jeziku. Miris jabuka s karanfilićem pojavio se u njegovom umu. Udahnuo ga je. Osvajao mu je um, hitajući ka čulima.

Samotne čežnjive noći naučile su ga da će, ako ga udahne dovoljno duboko da ispuni sećanja i snove, načas ugledati divnu priliku u pozadini uma. Taj tren, kraći od bleska iskre kremenca, beše jedini izvor ljubavi prema životu i želje da se bori i opstane.

Sedeo je i čekao, pokušavajući da opusti telo i um. Njegovo putovanje tek je počinjalo. Sutradan ništa u njegovom životu i begovoj kući neće ostati isto niti će išta biti isto na mestu gde će otići.

Husni-beg se tog jutra prilično kasno probudio.

Sluge su prošle noći pronašle sirotog tefterdara oduzetog za stolom. Obavestile su gospodara, kao i hećima iz susedstvu, koji je potvrdio da se Halil-paša oduzeo. Smestili su ga u kola i poslali kući, da se o njemu brinu njegove žene.

Beg je posle toga popušio lulu i popio kafu da razbistri um. Napunio je još jednu lulu i popio još jednu jaku kafu. Pošto se onda u potpunosti rasanio, otišao je u harem. Nadao se da će mu žustra